

מבט על, גיליון 368, 5 בספטמבר 2012

ממשל אובמה מול מלחמת האזרחים בסוריה

זכי שלום

פעולות המרי נגד משטרו של בשאר אסד החלו במרס 2011. בתחילה היו אלה פעולות המוגבלות לאזורים מסוימים בעוד עריה המרכזיות של סוריה המשיכו פחות או יותר בשגרת חיים רגילה. בחודשים הראשונים לאירועים בסוריה ניכרה הססנות רבה בממשל בושינגטון באשר לדרך הפעולה הרצויה לארצות הברית במשבר זה. הממשל מצא דרך לחמוק מהצורך בהכרעה באמצעות קריאה חוזרת ונשנית לנשיא אסד לבצע רפורמות דמוקרטיות בארצו. כאשר הסתבר שהנשיא אסד אינו נענה לתביעותיו, העלה הממשל את רף התביעות המילולי. ב-18 באוגוסט 2011 יצא הנשיא אובמה בהכרזה הקוראת לנשיא אסד לוותר על כסאו "למען העם הסורי".

במקביל פעל הממשל באינטנסיביות בזירה הבינלאומית ובעיקר במוסדות האו"ם, במגמה לגבש דרך פעולה בינלאומית נגד משטרו של אסד. הממשל גם נקט שורה של צעדים כלכליים נגד סוריה. על פי ידיעות שונות פועל הממשל האמריקני, קרוב לוודאי בתאום עם סעודיה ותורכיה, במטרה לסייע למורדים נגד אסד. על פי אחת הידיעות, אנשי ביון אמריקנים שוהים בגבול סוריה-תורכיה ומסייעים למורדים במידע ובהדרכה ואולי גם באספקת נשק.

ב-4 באוקטובר 2011 כונסה מועצת הביטחון לדון בסוגיה הסורית. הונחה בפניה הצעת החלטה, המגנה את השימוש בכוח נגד אזרחי סוריה והפרת זכויות האדם. The continued grave and systematic human rights violations and the use of force against civilians by the Syrian authorities קראה למימוש תהליך פוליטי באווירה חופשית מאלימות שיתן ביטוי ממשל לשאיפות הלגיטימיות של אזרחי סוריה –

effectively addressing the legitimate aspirations and concerns of Syria's population. סין ורוסיה הצביעו נגד. ברזיל, הודו לבנון ודרום אפריקה נמנעו. ההצעה, על אף שזכתה במספר הדרוש של תשעה קולות, נפלה בגין הווטו הרוסי-סיני.

חודשים ספורים לאחר מכן, ב-4 בפברואר 2012, התכנסה שוב המועצה לדון בנושא. שוב, על פי ההצעה שהגשה לה, נקרא הממשל הסורי להפסיק את האלימות נגד אזרחים ולהוציא את הצבא מן הערים, להסיר מחסומים ולאפשר הפגנות חוקיות של אזרחים. כמו כן נדרשה סוריה לאפשר לנציגי הליגה הערבית כניסה חופשית לשטחי סוריה, כדי לעמוד על האמת באשר למצב בשטח ולעקוב אחר האירועים. allow unhindered access for all Arab League institutions to determine the truth about the situation on the ground and monitor the incidents taking place. גם הצעת החלטה זו נפלה בגלל התנגדות סין ורוסיה.

על רקע זה החליטו מזכיר האו"ם, באן קי מון ומזכיר הליגה הערבית, נביל אל-ערבי, ב-23 בפברואר 2012, על מינוי מזכיר האו"ם לשעבר, קופי ענאן, כשליח מיוחד לסוריה. לאחר כמה שבועות הגיש ענאן תכנית הסדר למזכיר האו"ם. ב-5 באפריל 2012 קרא נשיא מועצת הביטחון לממשל הסורי לאמץ את התכנית. כמו כן נדרשו שני הצדדים הממשלה וכוחות האופוזיציה - להפסיק את האש עד ה-12 באפריל 2012. כמוכן, שגם קריאה זו נותרה ללא מענה.

ב-21 באפריל 2012 החליטה מועצת הביטחון על הקמת כוח משקיפים בסוריה שיכלול 300 משקיפים וייקרא (United Nations Supervision Mission in Syria) UNSMIS למשך 90 יום. במחצית יוני 2012 הודיע מפקד הכוח על השעיית פעילותו נוכח האלימות המתגברת בסוריה. ב-19 ביולי 2012 נקראה המועצה לאיים על סוריה בהטלת סנקציות אם לא תיענה לתביעה להפסיק את האלימות. ההצעה נפלה בגלל התנגדות רוסיה וסין. בראשית אוגוסט 2012

הודיע ענאן על התפטרותו מן התפקיד. במקומו מונה דיפלומט אלג'ירי, אלחדאר בראהימי. שבועות ספורים לאחר מכן הופסקה פעולת כוח המשקיפים.

בממשל האמריקני נשמעו קולות הקוראים למעורבות פעילה יותר של ארצות הברית בסוריה, כולל על ידי נקיטת צעדים בעלי אופי צבאי. על הפרק עמדו הצעות לפעילות שתגביל את יכולת הפעולה של חיל האוויר הסורי על ידי יצירת safe-havens – שמיים בטוחים.

יש יסוד להנחה, כי לפחות עד לבחירות לנשיאות בראשית נובמבר 2012 יימנע ממשל אובמה מפעילות בעלת אופי צבאי בסוריה. הרושם הוא שהרף הנוכחי של מלחמת האזרחים בסוריה אינו נתפס בממשל כבעל סיכון גבוה לאינטרסים חיוניים של ארצות הברית. סוריה היא מדינה עוינת לארצות הברית והיחלשותה, על רקע מלחמת האזרחים, היא אינטרס מובהק של ארצות הברית. סוריה היא גם בעלת ברית מרכזית של איראן, והיחלשותה מביאה להחלשת ציר הרשע האיראני-סורי. גם זו התפתחות נוחה למדי לארצות הברית. סוריה היא גם בת ברית קרובה של רוסיה וסין – יריבותיה של ארצות הברית בזירה הבינלאומית. המציאות הנוכחית בסוריה מביכה מאוד ומדאיגה את רוסיה וסין. מבחינת ארצות הברית זו תמונת מצב רצויה למדי.

גם ליריבותיה של סוריה באזור, שהן ממילא בנות בריתה של ארצות הברית – ישראל, לבנון, תורכיה וירדן – יש אינטרס מהותי בהיחלשותה של סוריה. כל אחת מן המדינות האלה רואה בסוריה גורם עוין המסכן את האינטרסים שלה, ברמה משתנה של אינטנסיביות. מלחמת האזרחים פוגעת קשות בכלכלה הסורית ובעוצמתו של הצבא הסורי. למדינות השכנות לסוריה זו תוצאה רצויה. במציאות הקיימת לא נראית סכנה ממשית ומיידית שמלחמת האזרחים בתוך סוריה תגלוש למדינות שכנות. על רקע זה, לא רואה ארצות הברית צורך בשלב זה בהסלמת מעורבותה בסוריה.

הבחירות הקרובות בארצות הברית מהוות גם הן אילוץ רב משמעות על ממשל הנשיא אובמה. הגם שאיש בממשל לא יודה בכך, הרושם המתקבל הוא שממשל אובמה פועל היום תחת נוסחה של "אפס חיכוכים" – לפחות עד לבחירות. השקט והרגיעה היחסית כיום, על רקע הוצאת הכוחות האמריקאים מעיראק והכוונה לפנות גם הכוחות מאפגניסטן, משרתת היטב את הממשל ומשפרת את סיכויי של הנשיא לזכות בתקופת כהונה שנייה. מעורבות צבאית, ולו מינימאלית, עלולה לגרור את ארצות הברית למאבק דמים שקשה לחזות את תוצאותיו. לכך עלולות להיות השלכות חמורות על הכלכלה האמריקאית ועל תוצאות הבחירות.

ולבסוף, הממשל האמריקני מודע היטב לכך שמלחמת האזרחים העקובה מדם, המשתוללת בסוריה, אינה מבטאת מערכה בין "טובים" ו"רעים". שני הצדדים פועלים באכזריות וללא עכבות כלשהן, הגם שהדימוי התקשורתי הציב את הממשל הסורי בצד ה"רעים" ואת המורדים בצד ה"טובים". הממשל האמריקאי חושש, ובצדק, מפני מעשי טבח קשים שיבוצעו על ידי המורדים במהלך המערכה. גם אם כוחות אמריקאים לא יהיו מעורבים בהם ישירות, הם, קרוב לוודאי יוכתמו באחריות למעשים. צריך לזכור גם שכוחות המורדים אינם עשויים מקשה אחת והשליטה עליהם קשה. אם ינצחו, צריך להניח שיבקשו לנקום בעדה העלאווית בצורה קשה. גם כאן לא תוכל ארצות הברית להתחמק מאחריות אם תסלים עכשיו את פעילותה. כל השיקולים האלה מרתיעים, קרוב לוודאי, את הממשל מהסלמת פעילותו בסוריה.